

merendő. (Lásd 77. §-t és az 1912. évi 163324—V-b. számú belügyministeri [Csendőrségi Rend. Közlöny 1912. évi 5 száma] rendeletet.)

A közigazgatási és rendőri hatóságok egyszersmind a „Fogolyátvételi napló“-ba is bevezetik a elfogott vagy elővezetett egyén átvételét, valamint röviden azt is, hogy az átvett egyén adott-e elő a csendőrség bánásmódja miatt panaszt és ha igen, ki ellen?

A csendőrség feladata törvénysértések megakadályozása tekintetében. Elővigyázat.

46. §.

A csendőrség törvénysértések megakadályozásában az által is közreműködik, hogy:

1. csavargókra, vagy más gyanús vagy rendőri felügyelet alatt álló vagy kitiltott egyénekre, koldusokra szigorúan felügyel, illetőleg az ilyeneket feltartóztatja és szükség esetében a rendőri hatóságnak elővezeti;

2. észrevett körülményekkel, viszonyokkal vagy előkészületekkel szemben, melyek a törvények áthágására vezethetnének, vagy önmaga lép fel akadályozólag vagy azokat azonnal jelenti;

3. általa észrevett bűncselekmények elkövetését, bevégzését, folytatását — ha lehetséges — közbelépés által megakadályozza, vagy az ember életét, testi biztonságát vagy tulajdonát fenyegető kárt vagy hátrányt legalább is enyhíteni igyekszik.

Ily esetekben a csendőr, különösen ha egyedül van, kellő elővigyázatot tanusítson. Gyorsan fontolja meg, hogy — a sikert lehetőleg biztosító — mily módon járjon el. A menyire a körülmények engedik és az eredmény veszélyeztetése nélkül lehetséges, vegye figyelembe azt is, vajjon és mily támogatásra számíthat közelben lévő csendőrök vagy más egyé-

nek részéről; azonban mindenkor kötelessége a csendőrnek különösen akkor, ha a késedelem veszéllyel jár, bátorsággal, elszántsággal és kötelességszerű önfeláldozással közbelépni. Személyes biztonságára való tekintetek sohase tartóztassák őt vissza kötelességének hű teljesítésétől.

Óvatosság. Figyelő állás. — Gyors elhatározás és fellépés.

47. §.

A portyázó csendőr általában minden helyzetben a legnagyobb óvatosságra és minden fő- és mellékkörülménynek higgadt, de gyors megfontolására köteles. Egyrészt tartózkodjék minden elhamarkodástól, de másrészt ismerje fel helyesen azon pillanatot, melyben sikerrel léphet fel.

Ha a csendőr valami neki gyanúsnak látszó dolgot vagy körülményt vesz észre, de annak mibenléte felől még nincsen tisztában: akkor óvatosságból, a kellő tájékozás megszerzése végett, egy ideig a tény helyszínéhez lehetőleg közel és észrevétlenül foglaljon figyelő állást.

Mihelyt oly körülmény merül fel, mely miatt a késedelmes beavatkozás veszélyt okozhatna, rögtön fel kell lépnie, hogy a fenyegető kár vagy hátrány közbelépése által lehetőleg megakadályoztassék vagy legalább enyhítettessék.

A portyázás előirt irányának megváltoztatása.

Aggályos területek gyakoribb átportyázása.

48. §.

A csendőrnek rendes portyázásoknál az előirt portyázási iránytól alapos ok nélkül eltérnie nem szabad, ha azonban ezen szolgálata közben készülőképben lévő vagy már elkövetett büntetendő cselekménynek jut tudomására: nemcsak jogosítva van, de kötelességében is áll az előirt irányt a kérdéses bűncselekmény megakadályozása, illetőleg kinyomozása

céljából a szükséghez képest megváltoztatni; ily esetekben azonban erről az őrsparancsnokságnak szolgálati jeggyel, esetleg sürgöny vagy távbeszélő útján, ha csak lehet, mielőbb jelentést tegyen.

Elrendelt üldözéseknél vagy nyomozásoknál az irány csakis általában jelölhető ki, minthogy a csendőrt csak az útközben tett észleletek és fölfedezések vezethetik célhoz.

Portyázás közben a csendőrnek minden irányban éber figyelemmel kell lennie és minden neszre, zajra, látható vagy hallható jeladásra, vagy lövésre, kiáltásra, vagy segélyhívásra figyelve, az illető irányba kell sietnie, hogy az észleltnek okát megtudja.

Erdőket, hegytorkolatokat, vízmosásokat, agyag-, homok- és más gödröket és rejtekhelyeket szolgálható egyéb zugokat ki kell kutatnia, visszatérőben pedig rendszerint más utat kell követnie. Általában az országutak és más jártabb utakhoz nem kell ragaszkodnia, hanem mellékutakra, ösvényekre, sőt egészen járatlan helyekre is ki kell térnie.

Különösen oly utak és területek, a hol közbiztonsági zavarok gyakrabban fordulnak elő, a járőrök által lehetőleg gyakran portyázandók át és megfelelő pontokon lesállítások is tartandók.

Minden veszélyes jelenségnek megfigyelése és a fenyegetettek figyelmeztetése.

49. §.

A csendőr kötelessége egyáltalában minden veszélyes jelenségre felügyelni.

Ha bármily jelenséget észlel, mely miatt kár vagy veszély bekövetkezésétől tartani lehet: ezek bekövetkezésének tőle telhetőleg elejét venni tartozik.

Ha például azt észlelné, hogy valamely háznak, más épületnek vagy egy részének összeomlásától, bedőlésétől, erősebb szél vagy vihar esetében vagy ilyen külbefolyás nélkül is tar-

tani lehet; ha valahol tűzzel, világító eszközzel, parázsszal, tüzes hamuval stb. való vigyázatlan elbánást vesz észre; ha valaki gyáraknál, malmoknál vagy vízműveknél olyast visz véghez, ami az építményekre, azok lakóira vagy szomszédságára nézve veszélyessé válhatnék; ha járványos vagy ragályos betegség jelei vagy nyomai, ha személyeknél az elmeháborodás és állatoknál víziszony jelei mutatkoznak stb., az illető érdekelt egyének, valamint szomszédok is az őket fenyegető veszélyre figyelmeztetendők és az észlelteket a községi előjárásnak rögtön tudtul adandók, a közigazgatási hatóságnak pedig bejelentendők.

Elemi csapás vagy más szerencsétlenség által fenyegetettek figyelmeztetése és segélynyújtás.

50. §.

A csendőr szolgálatteljesítés közben azon helyzetben van, hogy elemi csapásokat vagy hasonló szerencsétlenségeket, gyakran már keletkezésükben észrevehet. Ebből reá azon kötelesség hárul, hogy a rendelkezésére álló minden eszköz felhasználásával, a veszély által fenyegetetteket figyelmeztesse, nekik minden kitelhető segélyt és támogatást nyújtson és egyáltalában személyesen is mindent megtegyen, a mi a veszély elhárítására vagy következményeinek enyhítésére szolgálhat; végre, hogy ily alkalommal is, a rend és biztonság fenntartásáról, illetve helyreállításáról gondoskodjék.

A csendőr ily esetben kivételesen jogosult — sőt tartozik is — akár nappal, akár éjjel minden veszélyeztetett házba behatolni, a benne lakókat a fenyegető veszélyre figyelmeztetni és tőle telhetőleg segítségükre lenni.

Kötelessége továbbá nemcsak a veszélyeztetett emberélet és vagyon megmentésére minden kitelhetőt személyesen is megtenni, hanem arról is gondoskodni, hogy a megmentett személyek, különösen gyermekek vagy betegek és egyébként

gyámoltalanok, alkalmas helyen biztonságba helyeztessenek; vagyon tárgyakban pedig kár ne essék.

Gyanus helyiségek megfigyelése. Gyanus egyének igazolványainak megvizsgálása.

51. §.

A járőr portyázás közben a magánosan és rossz hírben álló csárdákra és más gyanus helyiségekre különös figyelmet fordítson. Az azokban talált idegeneket, amennyiben ezek neki jogosan gyanusnak tetszenek, igazolványaik előmutatására szólítsa fel és velük a körülményekhez és szabályokhoz képest járjon el.

Útközben levő utasokra nézve mindazon rendőri szabályok figyelemmel tartására köteles a csendőr, melyek az idegenekre nézve fennállanak; megjegyeztetvén, hogy az útlevél és utazási okmányok iránt fennálló rendőri szabályok a szabad és háborítatlan utazást a monarchia határain belül védik, minélfogva bármily rendű és állású utasokat, csakis az utazási igazolványuk előmutatása végett — egyéb alapos gyanú nélkül — megállítania nem szabad.

A járőrök megismertető jelzései.

52. §.

Minden csendőrkerületi parancsnokság által saját területére nézve bizonyos jelzések határozandók meg, melyek által a járőrök és csendőrök egymást nagyobb távolságról is felismerni képesek legyenek. Ezen jelzések különösen arra szolgálnak, hogy azok alkalmazásával a külszolgalatban álló csendőrök, járőrök vagy osztagok részére a netalán közelben lévő járőrök vagy csendőrök támogatása biztosíttassék.

Ezen jelzések előre megállapított valamely kiálltásból, vagy a jelsípval adandó füttyből, vagy — de csak a legvégsőbb esetben — jel-(riasztó-)lövésből álljanak.

Ily jelzés hallatára minden csendőr azon helyre tartozik sietni, a honnan a jelzés hallatszott.

Munkások felügyelése.

53. §.

A csendőr kiváló figyelmet fordítson a munkásosztályra vonatkozó mindazon eseményekre és jelenségekre, melyek a közcsend és rend háborítását vonhatnák maguk után; de különösen figyeljen gyárakban nagyobb iparvállalatoknál és nyilvános vagy magán munkahelyen foglalkozó, — valamint a mező- és erdőgazdasági és földmunkások, összebeszélésekre célzó és fenyegető jelleget öltő — gyülekezeteire; a netalán nyilvánuló elégtelenség vagy előfordult rendetlenség okait puhatolja ki és minderről, valamint készülöben lévő nagyobb-mérvű munkabeszüntetés vagy munkaelbocsátás felől a közigazgatási hatóságnak azonnal jelentést tegyen.

A csendőrnek munkásokkal szemben való fellépése tiszteletet és bizalmat gerjesztő és olyan legyen, mely őket a közcsend és közbiztonság fentartásának szükséges voltáról és az államhatalomnak erre vonatkozó komoly akaratáról meggyőzze és nekik a csendőrségben támpontot is mutasson az izgatók csábitgatásai vagy megfélemlítési kísérletei ellen és így saját valódi érdekeiket megvédve lássák.

Vásárok, búcsúk, stb. felügyelése. Kicsinyes beavatkozás kerülése. Tömegek szétosztatása.

54. §.

Országos vásárok, búcsúk, nyilvános multságok stb. felügyelésénél a csendőr mindenekelőtt a helyi rendőrségi közegeket köteles támogatni és csak akkor lép közbe, ha a helyi rendőrség a netalán támadt zenebona vagy kihágás elnyomására elégtelen s ez őt a közbelépés iránt megkeresi. A rendes szolgálati teendőket azonban ily alkalommal is teljesíti.

Nyilvános multságoknál, a multság színhelyén vagy helyiségeiben való feltűnő járkálást és minden kicsinyes beavatkozást vagy kihívó magaviseletet a csendőr gondosan kerülni tartozik.

Népgyűléseknél, vagy nagyobb embertömegeknek más alkalomból való összejövetelénél a csendőrség a közigazgatási hatóság külön intézkedései szerint jár el.

Minden esetben, amikor a járőr vagy csendőr ily alkalmal közbelépni kénytelen: a főtényezőket eltávolítani, a többi embert pedig jóakaró reábeszélés és megintés által nyugalomra és szétoszlásra bírni igyekezzék. Ha ez nem sikerül: az összegyűlteket, illetőleg az embertömeget „a törvény nevében“ szétoszlásra hívja fel és az esetet, valamint a főtényezőket feljelenti, az utóbbiakat esetleg — ha arra törvényes ok van — az illetékes hatóságnak (39. §.) való átadás végett elfogja vagy elővezeti.

Ugy a harmadik bekezdésben említett esetekben, valamint egyáltalában csődülések alkalmával a járőr gyorsan fontolja meg, vajjon — kudarc veszélye nélkül — képes lesz-e az összecsődülést megakadályozni, illetve a sokaságot szétoszlaltatni; ellenkező esetben az őrsparancsnoksághoz, a helybeli katonasághoz, vagy a községi előljárósághoz kell támogatás, illetve segédkezés végett fordulnia.

Talált holttesttel követendő eljárás.

55. §.

Ha csendőr úton, útfélen, vízben vagy bárhol holttestet talál, a legközelebbi környéket és a helyi viszonyokat is tüzetesen szemügyre venni és észleleteit, nevezetesen pedig azt, hogy a hulla mily helyzetben találtatott, pontosan feljegyezni tartozik; a hullán vagy mellette talált ruházati és egyéb tárgyakat pedig szintén pontosan számba venni és feljegyezni köteles.

Ha valaki a hulla közelében találtatik: tőle — ha ő épen nem is látszik gyanusnak — az esetre és körülményeire nézve lehetőleg pontos adatok szerzendők és a folytatandó nyomozásnál egyáltalában mit sem szabad elmulasztani, a mi a halál okára és módjára nézve a hatóságnak bármi felvilágosítást nyújthatna. A hullának egyelőre a talált helyzetben való biztos megőrzése végett a szükséges intézkedések is megteendők. Ha azonban a hullának változatlan állapotban való megőrzése azon a helyen, a hol találtatott, nem biztosítható, vagy a hullának a feltalálás helyéről való eltávolítása más fontos okból elkerülhetetlenül szükséges: akkor arról kell gondoskodni, hogy a hulla a legközelebbi községi előljárósághoz — városokban a rendőri hatósághoz — olyképen szállíttassék, hogy azon a szállítás közben sérülések vagy egyéb változások ne keletkezzenek és hogy az a községi előljáróságnál vagy rendőri hatóságnál biztosan és változatlanul megőriztessék.

Ha a körülményekből biztosan megállapítható, hogy a halál nem idéztetett elő büntetendő cselekmény által és az elhalt nem ismeretlen egyén, csak a közigazgatási hatóságnak, más esetben, azonban ezenfelül az illetékes kir. ügyészségnek, ha pedig a járásbírósnak közelebb van, ennek kell jelentést tenni; ezek a jelentések sürgősség esetében közvetlenül a járőrvezető vagy egyes csendőr által, esetleg szóbelileg, vagy távirat, távbeszélő útján teendők meg.

Ha valamely feltalált — különben halottnak látszó — egyénről még nem egészen kétségtelen, hogy meghalt, a mint ez megfagyottaknak, vízbe- vagy máskülönben megfuladtaknak látszóknál, földszakadás vagy beomlás által betemetetteknek, vagy gőzkazán szétrobbanása által sérülteknél szokott leginkább előfordulni: a megmentés mindenesetre még megkísérelendő. E célból a csendőr rögtön orvosi segélyről gondoskodik, ennek megérkezéséig pedig az előírt megfelelő életrehozatali kísérleteket tegye meg.

Egyáltalában mindennemű, akár rossz szándék, baleset vagy öngyilkossági kísérlet, akár mulasztás vagy hanyagság okozta sérülések vagy szerencsétlenségek alkalmával a csendőrség minden tőle telhető segínyt nyújtson; az esetet előidézett okot, illetőleg annak okozóját nyomozza ki, az eset felől pedig az illetékes hatóságnak jelentést tegyen.

Eljárás véres fegyver, gyilkoló és másféle eszközök feltalálása esetén. Egyéb talált tárgyak beszolgáltatása.

56. §.

Ha a csendőr véres fegyvert, fegyver-alkatrészeket, vagy töredékeket, gyilkoló eszközöket, véres öltönydarabokat vagy más oly tárgyakat talál, melyek büntetendő cselekmény elkövetésére mutatnak: a legközelebbi környéken azonnal nyomozást indítson az iránt, hogy az illető tárgyak mi módon kerülhettek oda és hogy nem követtetett-e el azokkal összefüggésben valamely bűncselekmény?

Az ilyen talált tárgyak — ha a nyomozás eredménye a felmerült gyanút nem igazolja — eredeti állapotukban, azaz úgy, amint azok találtattak, az illetékes rendőri hatóságnak beszolgáltatandók, ellenkező esetben a bűnügyi nyomozásra vonatkozó szabályok értelmében (lásd a IV. fejezetet) kell eljárni.

Talált készpénz, ékszerek és más tárgyak, úgyszintén közönséges és tolvajkulcsok és más eféle tárgyak is, vevény mellett a rendőri hatóságnak adandók át.

Tüzesetnél az oltás, mentés és biztosítás körüli eljárás.

57. §.

Tüzesetnél a csendőr addig, míg az arra hivatott hatósági személy részéről intézkedés történik, a fennálló tűzoltó-rendészeti szabályok szem előtt tartásával a körülményeknek megfelelően intézkedik és cselekszik.

Az intézkedésre hivatott hatósági személyt és a tűzoltás vezetőjét támogassa és arra ügyeljen, hogy ezeknek rendelkezései mindenben pontosan teljesíttessenek.

Az élet és vagyonmentés tekintetében (50. §.) a csendőrnek a tőle telhető tevékenységet kifejtteni: különös kötelessége.

A felügyelet és gondoskodás azonban a tűz eloltása után is folytatandó és arra, hogy a tűzoltás vezetőjének, a tűz újabb kiütésének meggátlása végett tett intézkedései pontosan foganatosíttassanak, különösen kell ügyelni.

Tüzeset nyomozásánál követendő eljárás.

58. §.

Tüzesetnél mindenek előtt lehetőleg kipuhatólandó és megállapítandó, vajjon a tűz elemi csapás, véletlenség, vétkes gondatlanság, vagy pedig szándékos gyújtás folytán keletkezett-e?

Minden tüzesetnél, a tűz keletkezési módján kívül kinyomozandó: mely napon, napszak és órában, mely és hol levő tárgyon és annak melyik részén ütött ki a tűz, kinek tulajdona volt a kigyuladt tárgy, volt-e biztosítva és mennyire; mennyi a kár és vajjon emberélet vagy állat nem veszett-e el?

Hogy szándékosnak látszó gyújtogatás, gyújtogatási kísérlet vagy gondatlanságból okozott tűzvész esetében a fentiekben kívül még mi puhatólandó ki és állapítandó meg: az a IV. fejezet 132. §-ában van meghatározva.

Eljárás vízáradás idején.

59. §.

Vízáradás idején a csendőr arra ügyeljen, hogy a szükséges óvintézkedések alkalmazása idejekorán foganatba vétessek, magától értetődően, hogy az alább felsorolt teendők a csendőrség által, az illetékes hatóságnak rendelkezése alapján

hajtának végre és a csendőrség ily rendelkezés hiányában csak akkor intézkedjék saját kezdeményezéséből, ha a késelem veszélylyel jár.

A fontosabb intézkedések abban állanak, hogy mihelyt a folyók és patakok már áradni kezdenek, a töltések és partszabályozási művek, hidak, pallók és más átkelési művek jó karba helyeztessenek; hogy hágcsók, ladikok, csólnakok, dereglyék és más mentőeszközök készen tartassanak és ezek kezelésére kellő ügyességgel bíró egyének kijelöltsenek. Ilyenkor továbbá a vízen való áthajtás vagy átgázolás megtiltandó, illetve jelek felállítása vagy kitűzése, vagy felállított örök által megakadályozandó és a lakosság a szükséghez képest éjjeli virasztásra is felszólítandó.

Ha az elöntés veszélye növekszik, a csendőr a legközelebb érintett lakosoknak és azok ingóságainak biztos helyre való szállításáról és az elszállított lakosok elszállásolásáról is gondoskodjék.

Ha az árvíz valamely helységet vagy vidéket már elönt, mindenekelőtt arról kell gondoskodni, hogy a szomszéd helységekkel való összeköttetés lehetőleg fentartassék.

Malmokra és egyéb vízművekre is kellőképen fel kell ügyelni, hogy ily esetekben a zsilipeknek a műszaki hatóság vezetése mellett való megnyitása által a víznek kellő lefolyása lehetővé tétessék.

Téli időben arra is kell vigyázni, hogy befagyott vizek jegén a közlekedés csakis a hatóság által bizottságilag kiszemelt és meghatározott pontokon történjék.

Közutak, terek felügyelése. Útrendészeti szabályok betartásának ellenőrzése.

60. §.

A csendőrnek portyázása közben arra is fel kell ügyelni, hogy utcákon, utakon és tereken semmi olyas ne történjék, a mi rendetlenséget vagy kárt okozhatna vagy a szemérmet sértené.

Ide tartozik különösen az útrendészeti szabályoknak betartása feletti felügyelet, melyek szerint a járművek mindig az út azon oldalán tartoznak haladni és azon oldal felé kitérni, mely hatóságilag meg van határozva; a fuvarosok folyton lovaik, illetőleg igavonó marháik mellett kötelesek maradni és a kocsikon aludniuk, valamint az utakon és utcákon etetniük nem szabad.

Ezenkívül a teherkocsik megterhelhetése, a kerekek méretei, dörzsfékek vagy egyéb fékező eszközök alkalmazása stb. is ellenőrizendő.

Azon fuvaros, a ki az útrendészeti szabályokhoz — figyelmeztetés után is — alkalmazkodni vonakodik, illetőleg ellenszegülő magaviseletet tanúsít: a közigazgatási hatósághoz feljelentendő, ha pedig ismeretlen és kiléte meg nem állapítható, a legközelebbi közigazgatási vagy rendőri hatósághoz elővezetendő.

Felügyelet nélkül talált vagy eltévedt gyermekek stb. biztonságba helyezése; állatkinzás megakadályozása.

61. §.

Az eltévedt vagy elkóborolt gyermekeket a csendőr vesse haza vagy a községi előjáróságnak adja át. Figyelmeztetőleg és — a körülményekhez képest — akadályozólag lépjen fel és járjon el: ha gyermekeket, magukkal tehetetlen, hülye, elmebeteg vagy részeg egyéneket vízparton, meredek mellett, tűz körül vagy más oly helyen talál felügyelet nélkül, hol veszélynek vannak kitéve; továbbá ha gyermekek vagy felnőttek állatokkal pajkoskodnak, azokat kínozzák vagy ingerlik. Fontosabb vagy feltűnőbb ily esetekben pedig szerencsétlenségeknek jövőbeni megelőzése vagy durva visszaéléseknek megszüntetése végett ezenfelül a közigazgatási hatóságnak jelentés teendő, esetleg a községi előjáróság is értesítendő.

Az erdőtörvény, a vadászatra és halászatra, — a fegyver- és vadászati adóra, a mezőgazdasági-, erdőgazdasági- és más munkásokra vonatkozó stb., törvények betartásának ellenőrzése.

62. §.

A mennyiben a csendőrség az erdőtörvény, a vadászatra és halászatra, a fegyver- és vadászati adóra, a mező- vagy erdőgazdaságra, a mezőgazdasági és más munkásokra, a cseléd és gazda közötti viszonyra vonatkozó vagy más törvények — nevezetesen az illető törvénynek a vadászati tilalomra és a madarak kímélésére vonatkozó — rendelkezései értelmében ily tárgyú törvényáthágások megakadályozására, feljelentésére vagy egyéb közbelépésre hivatva van: ebbeli törvénysértésekre is különös figyelmet fordítson, a törvényt megsértőkkel szemben törvényszerűen járjon el és az ily törvénysértéseket az illetékes hatóságnak mindenestre jelentse fel.

Helyi rendészeti — és a községi előljáróságok rendőri hatásköréhez tartozó — ügyekbe való beavatkozás.

63. §.

Helyi rendészeti — és a községi előljáróságok rendőri hatóságához tartozó — ügyekben a csendőrség csak felügyelő és a községi közegeket támogató tevékenységet van hivatva teljesíteni, mert a helyi rendészet kezelése elsősorban a község feladata, mely ezt saját közegei által végezteti.

A csendőrség a saját főfeladatától, tudniillik a közrend, csend és biztonság fentartásától vonatnék el, de a községgel és annak közegeivel is szükségtelen összeütközésekbe keverednék, ha a községi rendészet ügyeibe az első bekezdésben kijelölt mérvben felül beavatkoznék.

Még fokozottabb mérvben áll ez a rendezett tanácsu városok helyi rendészeti és a törvény által ily városok rendőri hatóságának hatáskörébe utalt egyéb rendőri teendőire nézve.

Ha tehát a csendőrség, illetőleg a csendőrjárőr p. o. köz-

ségi utak, hidak, átjárók megrongált vagy hiányos állapotát, meg nem óvott mélyedések létezését, kutak vagy itatók fertőzését, épületek, kályhák, kémények tűzveszélyes állapotát stb., vagy egyáltalában a helyi rendészeti intézkedések egyéb hiányosságát, aggályos voltát, az ebbeli törvények vagy szabályok áthágását vagy mellőzését veszi észre: erről a községi előljáróságot és pedig a járőr szóbeli úton, vagy a járőr jelentése alapján az őrsparancsnokság szó- vagy írásbeli úton értesíti. Ha pedig a községi előljáróság az ily bajok orvoslására hajlandónak nem mutatkozik, vagy késedelmezést tanúsít: erről a csendőr őrsparancsnokság a közigazgatási hatóságnak, rendezett tanácsu városokban előfordult ily esetről az előljáró szakaszsparancsnokságának tesz jelentést.

A csendőrség — és így a csendőrjárőrök is — a községi előljáróságokat, ha ezek a reájuk háramló teendőket saját erejükből, saját közegük által ellátni nem képesek: támogatni és segítségükre lenni kötelesek, nevezetesen nagyobb mérvű belesetek vagy elemi csapások alkalmával.

Egyáltalában pedig a községi előljáróságok, illetőleg azok közegei és a csendőrség között jó egyetértés tartassék fenn és ez által a kölcsönös támogatás, a melyre mindkét részről szükség van, biztosíttassék.

A fegyverhasználati jog általában.

64. §.

Azon esetek, melyekben a csendőr fegyverét használni jogosított és köteles: a „Szervezeti utasítás“ 12. §-ában vannak meghatározva.

De a csendőr ezen esetekben is fegyverét csak akkor, illetve azután használja, a mikor a veszély elhárítására, az engedelmesség biztosítására, az ellenszegülés megtörésére, a megszökés megakadályozására vagy az egyéb törvényes cél elérésére alkalmas és megengedett *enyhébb* eszköz rendelkezésre *nem* áll, illetve miután minden ily enyhébb eszköz al-

kalmazása eredmény nélkül maradt, s ekkor is mindég a *lehető kimélettel* járjon el.

A „lehető kimélet“ alatt az értendő, hogy a fegyvert használó csendőr *szándékának csak arra szabad irányulnia*, hogy a támadót, illetőleg ellenszegülőt a támadás folytatására vagy az ellenszegülésre, a megszökni törekvő veszélyes gonosztevőt pedig a megszökésre *képtelenné* tegye.

Ennélfogva — és a mennyiben azt a viszonyok engedik — előbb a kevésbé veszélyes fegyver (kard vagy szurony) használandó, a mire nézve határozó befolyással még az is bír, vajjon az, aki ellen a fegyver használandó, szintén fegyverrel és pedig milyennel, vagy testi sértést okozható mily-nemű más eszközzel van ellátva.

Ellenszegüléseknél vagy valamely csendőrrre intézett támadásnál utóbbinak mindenekelőtt arra kell törekednie, hogy az illető személyt az ellenállásra, illetve támadásra, esetleg megszökésre képtelenné tegye, a mihez képest lehetőleg azt is számba kell vennie, hogy mily-nemű fegyver és mily irányban használandó, hogy az illető ember élete lehetőleg kiméltessék és más személyek élete vagy testi épsége se veszélyeztessék.

A fegyverhasználati jog minden túlhágásáért a csendőr szigorú felelősségre vonatik.

Ha valamely ellenszegülő a fegyvernek vele szemben alkalmazott használata következtében megsebesített: akkor a csendőr azonnal az illetőnek a lehetőség szerinti orvosi ápolásáról gondoskodni, de addig is őt az első segélyben részesíteni tartozik.

A fegyverhasználati jog részletesebb körülírása.

65. §.

A csendőrnek, a mikor fegyverhasználatra jogosult és köteles, fegyverét csak *katonai módon* szabad használnia.

A kard vágásra és csak kivételesen, szükség esetén szúrásra, a feltűzött szurony szúrásra, a karabély és az ismétlő (forgó) pisztoly lövésre szolgál.

A fegyvereknek minden más, nem katonai alkalmazása a csendőrnek tilos; dulakodás alkalmával azonban, végső szükség esetében előfordulhat, hogy a karabély agya (tusa) vagy a kard markolata lökésre vagy ütésre használtatik.

Kevésbé veszélyes fegyver rendszerint a kard, nevezetesen azért, mert annak hatását a csendőr biztosabban kiszámíthatja, míg ellenben a feltűzött szurony és a karabély mint lőfegyver vagy az ismétlő (forgó) pisztoly, rendszerint veszélyesebb fegyvereknek tekintendők, mert ezek alkalmazásánál az eredmény, — kivéve a szuronynak csak a végtagok (karok, lábszárak) ellen való irányításánál — veszélyesebb szokott lenni és pedig annál is inkább, mert az leginkább a fegyvert alkalmazónak ügyességétől függ, a melyre pedig izgatott lelki állapot mellett nem lehet mindenkor számítani.

Vajjon valamely adott esetben, a mikor löni nem szükséges, kard vagy szurony használandó-e, az a körülményektől és nevezetesen attól függ, melyik módon lehet a célt könnyebben, biztosabban és mégis kevésbé veszélyes következményekkel elérni.

Ha egy vagy több fel *nem* fegyverzett egyén támadja meg a csendőrt, készül őt megfogni vagy megütni és a körülmények engedik: rántson kardot és mérjen azzal egy vágást lehetőleg a támadó arcába, szükség esetén végtagjaira vagy fejére. Ha a kard használata, mint p. o. szűk, alacsony helyiségben, nem lehetséges, vagy nem mutatkozik célszerűnek, vagy a csendőrnek nincsen ideje kardot rántani: a feltűzött szuronnyal intézzen dőfést és pedig lehetőleg az illetőnek combjára, karjára, szükség esetén arcába; a *test törzsére* való dőfés, karddal való vágás vagy szúrás, ép úgy általában a lövés, csak végső esetekben van megengedve.

Ha a csendőr egy vagy több, karddal, lőfegyverrel, fej-

szével, vasvillával, cséphadaróval vagy egyéb veszélyes eszközzel *felfegyverzett* egyén által vagy egyáltalán olyképen támadtatik meg, hogy élete vagy testi épsége veszélyeztetettnek látszik vagy lefegyverzéstől kell tartania: akkor a kardot, a feltűzött szuronyt vagy a löfegyvert (lövésre) a szükség határain belül, tekintet nélkül és teljes komolysággal használni jogosult.

Az *enyhébb eszközök*, a melyek a csendőr által a fegyverhasználatot megelőzőleg — ha lehetséges — alkalmazandók, a következők:

1. ellenszegülés vagy megkísérlett támadás esetében:
  - a) parancsoló hangú intés,
  - b) elfogás,
  - c) megbilincselés és szükség esetén kényszereszközökkel való elszállítás (esetleg kocsin vagy más szállító eszközök segítségével);
2. megkísérlett megszökés esetében:
  - a) parancsoló hangú intés,
  - b) a megszökőnek üzöbe vétele,
  - c) netalán közel lévő egyéneknek felhívása, a szökésben lévőknek elfogásában való közreműködéshez.

A csendőrségi „Szervezeti utasítás” 12. §-ának magyarázata.

66. §.

A csendőrségi „Szervezeti utasítás” 12. §-ában körülírt fegyverhasználati jog eseteinek részletesebb magyarázatául szolgálnak a következők és pedig:

A szervezeti utasítás 12. §-ának bevezető szavaihoz:
 „A szolgálatot teljesítő csendőr fegyverének használata mindenki ellen jogosítva van“.

„Szolgálatteljesítőnek” a csendőr nemcsak akkor tekintendő, a midőn vezénylés folytán szabályszerűen felszerelve

áll szolgálatban, hanem akkor is, ha a jelen utasítás 22. §-a értelmében — bár csak karddal is ellátva — szolgálatilag fellép.

A csendőr csak „fegyverét” azaz *csendőrségi* fegyvert van jogosítva használni; más fegyver, p. o. vadászfegyver (nem csendőrségi) forgó- vagy ismétlő-pisztoly, kés, tör stb. használata nem eshetik a jogos „csendőrségi fegyverhasználat” fogalma alá.

A csendőr a fegyvert „mindenki” ellen, tehát társadalmi állás és személykülömbőség nélkül és így tekintet nélkül arra, vajjon az illető gazdag vagy szegény, úr vagy pór, használhatja.

1. „Aki a csendőrt erőszakosan megsérti vagy támadással veszélyesen fenyegeti.“

„Erőszakos megsértés” alatt csakis „tetteges bántalmazás” értendő és pedig akár valóságos fegyverrel (pisztoly, puska, kard, tör stb.) vagy az életet avagy a test épségét veszélyeztető más eszközzel (bot, szurony, fa- vagy vasvilla, kés, balta, fejsze), akár pusztán kézzel (ütés, lökés) vagy kövel való dobálással; *csak szóbeli* megsértés, szidalmazás, káromlás, a fegyverhasználatra *semmi szín alatt* sem jogosít.

„Támadással való veszélyes fenyegetés” alatt oly magaviseletet kell érteni, melynél fogva — a helyzet összes körülményei folytán — attól kell tartani, hogy a csendőr erőszakos megtámadása azonnal be fog következni; p. o. mikor valaki fegyverrel vagy az életre, illetve testi épségre veszélyes más eszközzel vagy akár csak pusztán kézzel, de kétségtelenül támadó szándékkal, a csendőrnek neki megy, vagy annak fegyverét megragadja oly célból, hogy a csendőrt megrnhanja, megüsse, megsebesítse; vagy mikor valaki löfegyverrel a csendőrt célba veszi, követ — ellene való dobásra — vagy más tárgyat — ellene való ütésre — emel stb.

Minden ily esetben, ha a körülmények engedik, a fegyverhasználatot, — annak bekövetkezésére való — előzetes figyelmeztetés előzze meg.

A „támadással való szóbeli fenyegetés“ önmagában nem képezhet okot jogos fegyverhasználatra, mert nem tekinthető közvetlenül veszélyesnek.

Erőszakos megtámadás vagy ilyennel való veszélyes fenyegetés esetében is szem előtt tartandó a 64. §. 2. bekezdésének rendelkezése, melynek értelmében fegyvert használni nem szabad, ha a szándékolt támadás elhárítására vagy a megtörtént támadás ismétlésének megakadályozására, a támadónak vagy fenyegetőnek támadásra képtelenné tételére, de egyúttal az illetőnek ily esetben mindenkor eszközendő elfogására és előállítására is más megengedett enyhébb eszköz áll rendelkezésre.

Megjegyeztetik különben, hogy a *jogos védelem* a csendőrségnél is kizárja a cselekmény beszámíthatását, a miért a csendőr, ha *a jogos védelem korlátai között* — bár nem a „Szervezeti utasítás“ 12. §. 1. pontjának feltételei alatt, — ölt vagy sebesített meg valakit és pedig akár csendőrségi fegyverrel, akár más fegyverrel vagy eszközzel, — nem büntethető.

„Jogos védelem“ az: mely akár a saját, akár másnak személye vagy vagyona ellen intézett, vagy azt fenyegető, jogtalan és közvetlen megtámadásnak *elhárítására szükséges* és így „jogos“ védelem csak akkor vélelmezhető, ha az illető személyeknek, időnek és helynek minőségéből, a megtámadás módjából vagy más körülményekből alaposan következtethető, hogy a csendőr az élet, a testi épség, a személyes szabadság vagy a vagyon ellen intézett jogellenes megtámadásnak magáról vagy másokról való elhárítása végett, *csak a szükséges védelemmel* élt.

A jogos védelem határainak hirtelen meglepetésből, megzavarodásból vagy ijedtségből való túlhágása nem büntetetik;

gondatlanságból eredő ily túlhágás azonban, a körülményekhez képest, mint az élet biztonsága vagy a testi biztonság elleni vétség büntetetik.

2. „Ha a tettenért gonosztevő vagy alapos gyanuval terhelt egyén fölfegyverkezve lévén, az előzetes felszólítás dacára magát önként meg nem adja, vagy esetleg védett helyzetéből előjönni vonakodik.“

„Gonosztevők“ alatt csak a büntettet elkövetett egyének értendők, nem pedig az oly egyének, kik csak csekélyebb súlyú büntetendő cselekménnyel terheltetnek.

„Alapos gyanuval terhelt egyén“ alatt azt kell érteni, kire nézve alapos gyanu létezik, hogy „gonosztevő“ a fenti értelemben, nem pedig oly valakit, ki csekélyebb súlyú bűncselekmény — bár alapos — gyanujával van terhelve.

„Felfegyverzett“ nem csak azon egyén, kinél fegyver (lőfegyver, kard, tör) van, hanem az is, kinél más oly eszköz van, mellyel emberhalál, súlyos testi sértés könnyen előidézhető, p. o. nagyobb kés, fejsze, bárd, vasvilla stb.

3. „Aki figyelmeztető utasításainak — öt szolgálata teljesítésében meggátlandó — tettelesen ellenszegül.“

Ezen pont esete akkor forog fenn, ha a csendőrnek szolgálati teendőinek meggyújtását célzó tényleges ellenszegülést kell megfékezni; tehát ha valaki a csendőrt egy bizonyos, már megkezdett vagy kilátásba helyezett szolgálati teendő fogantatásában, előző figyelmeztetés és utasítás dacára, tényleges ellenszegülés által megakadályozni törekszik.

Csupán szóbeli vagy oly ellenszegülések, melyek más megengedett módon is megtörhetők, vagy hatálytalanokká tehetők: fegyverhasználatra okot nem szolgáltathatnak.

4. „Aki, mint veszélyes gonosztevő, a csendőrség által elfogandó vagy elfogás végett üldöztetik, elfogatik vagy őrizete alá adatik és — bár erőszakos ellentállás nélkül, — de a megállításhoz célzó fenyegető reákiáltás dacára elfut, ha visszatartóztatására más mód nem létezik.“

E pont alapján csak azon „veszélyes gonosztevő“ ellen alkalmazható a fegyver, ki a csendőrség által elfogatván, vagy neki mint fogoly megőrzés, illetve őrkísérés végett átadatván, vagy elfogás végett üldöztetvén vagy egyébképen elfogandó lévén, bár erőszakos ellentállás nélkül, de a megállításhoz célzó fenyegető reákiáltás dacára elfut, azaz megszökni vagy az elfogás elől menekülni igyekeznek.

„Veszélyes gonosztevő“-nek azon egyén tekintendő, ki az illető hatóság által, mely őt a csendőrségnek őrkísérés vagy megőrzés végett átadta, vagy az elfogás iránt felhívást vagy megkeresést intézett, *ilyenek megjelöltetett*, vagy az a *büntettes*, ki egyáltalán mint a közbiztonságra *különösen veszélyes* egyéniség ismeretes, vagy a ki *súlyos* büntett p. o. gyilkosság, rablás, gyújtogatás, emberölés, betöréses lopás stb. elkövetésével terheltetik.

Más foglyot vagy elfogandó egyént, ki *nem* „veszélyes gonosztevő“, ha elfut vagy másképen menekülni törekszik, a csendőr serényen üldözni tartozik. Igyekezzenek az ilyeneket is elfogni, de az ilyenek ellen a szökés megghiusítása végett fegyvert használni nem szabad.

„Veszélyes gonosztevő“ ellen a szökési kísérlet megghiusítása végett is csak akkor szabad a fegyvert használni, ha visszatartóztatására, illetve elfogására más mód nincsen és ha ő a visszatartóztatásra célzó és fegyverhasználattal fenyegető reákiáltás dacára a megszökési kísérletet folytatja; de ily esetekben is mellőzendő a fegyverhasználat akkor, ha ez által *előreláthatólag* más — nem részes — ember élete veszélyeztetnék. Az ily menekülő veszélyes gonosztevőre löni tehát

nem szabad akkor, ha a lövés célt tévesztene, más ártatlan embert érhetne.

Ha tehát a csendőr által elfogott, neki őrkísérés vagy őrizet végett átadott vagy általa elfogás végett üldözőbe vett veszélyes gonosztevő, bár erőszakos ellentállás nélkül, elfut, illetve szökést vagy az elfogás előli menekülést kísérel meg: a csendőr *erős, parancsoló hangon* „a törvény nevében“ szavak előre bocsájtásával kiáltson reája, hogy álljon meg, mert különben ellene fegyvert használni és reálőni fog, egyidejűleg azonban siessen a megszökő után, hogy azt lehetőleg elérje és megfoghassa. Ha azon a tájékon, a merre a megszökő menekül, ember látható, arra is rá kell kiáltani, hogy állja a gonosztevő útját és fogja meg. Ha pedig a csendőr azon meggyőződésre jut, hogy a megszököttet sem maga, sem mások segítségével kézrekeríteni nem képes: akkor álljon meg és — ha a lövés által más ártatlan ember élete nem veszélyeztetik, — megfelelő helyzetből nyugodtan célozzon és lőjjön.

Ha a csendőr a menekülő gonosztevőt annyira megközelelti, hogy szurony dőféssel vagy kardvágással elérheti, de minden erejének megfeszítésével sem képes azt annyira megközeleltetni, hogy kézzel megfoghassa és nincsen más mód a szökevény elfogására, a fenyegető reákiáltásnak, ha lehetséges, ismétlése után, szuronydőfést vagy kardvágást is alkalmazhat a megszökő további menekülésének megakadályozására.

Helytelen lenne, ha a csendőr az utólérés valószínűsége nélkül az üldözést saját *kimerüléséig* folytatná vagy nagyobb távolságra engedné menekülni az üldözöttet, mielőtt reálőne, mert a kimerülés által elvesztené a nyugodt és biztos célzás lehetőségét, nagyobb távolságra pedig a lövés találása bizonytalan.

5. „Aki háború vagy ostromállapot idején magát gyanussá teszi és a felhívásra kielégítő válasz nélkül elszalad.“

Ezen pont rendelkezései az oly egyének elleni fegyverhasználatra vonatkoznak, kik magukat *háború idején*, ellensé-

ges viszonyok között az állam hadereje ellen elkövetett bűncselekményben pld. kémkedésben teszik gyanusakká.

Erélyesség fegyverhasználat alkalmával.

67. §.

Habár minden fegyverhasználat alkalmával lehetőleg ki-méletesen kell eljárni és ember életben vagy a testi épségben nem szabad *szándékosan* vagy *meggondolatlanságból* a feltétlenül szükségesnél nagyobb kárt okozni: mégis a fegyvert a szükség határán belül, férfiasan és erélyesen kell alkalmazni oly célból, hogy az ellenfél azonnal támadásra képtelenné tétessék, az ellenszegülés megtöressék, veszélyes gonosztevőnek szökési kísérlete alkalmával pedig a szökés, illetve menekülés folytatása lehetetlenné tétessék.

Ismételt gyenge szurkálás a szuronnyal, vagy gyenge vágás a karddal, lövés célzás nélkül vagy csak megijesztés céljából, rendszerint eredménytelen, sőt az ellenszegülőt még inkább felbátorítja és ingerli, tehát feltétlenül mellőzendő.

Eljárás nagyobb embertömegek által okozott veszélyes rendzavarás esetében.

68. §.

Ha a csendőrőrsparancsnokság nagyobb embertömeg által okozott és *veszélyes jelleget* öltött rendzavarás alkalmával az illetékes hatóság részéről segédletül felhívatik, illetőleg ez iránt megkerestetik, vagy ha másképen jut ily veszélyes rendzavarás tudomására: az összes legénység — a tartaléklőszerkiosztása után — az őrsparancsnok vezénylete alatt, a rendzavarás színhelyére kivonul és megfelelő távolságban az embertömegtől, lehetőleg fedett háttal, feláll.

Az ember tömeg „a törvény nevében“ a következményekre és a különben bekövetkező fegyverhasználatra való figyelmeztetés mellett szétoszlásra hivandó fel; egyszersmind

pedig az őrsparancsnok — ha elegendő számu csendőr felett rendelkezik — néhány ügyes, erős csendőrt jelöl ki arra, hogy a főcinkosokat és főlárászokat elfogja.

Ha a felszólítás eredménytelen marad: a szétoszlátás szuronytámadás alkalmazásával kísérleendő meg, mely alkalommal a főcinkosok, a bujtogatók és a legféktelenebb rendzavarók elfogandók.

Ha azonban az embertömeg fegyverekkel, vagy más, a test biztonságát veszélyeztető eszközökkel és tárgyakkal a csendőrség ellen támadólag lép fel és ez utóbbi ez által a legszélsőbb szorongattatásba jutna: akkor — és pedig ha lehetséges — a bekövetkezendő fegyverhasználatra való előzetes figyelmeztetés mellett, az őrsparancsnok szabályszerű vezényletére a löfegyvert kell alkalmazni; ily alkalommal főleg a főcinkosok, bujtogatók és a legveszélyesebb ellenszegülők veendő célba, a mire a parancsnok külön is figyelmeztethet. A levegőbe — vagy célzás nélkül — löni tilos.

Gyermekek, asszonyok, aggok úgy a szuronytámadásnál, valamint a löfegyver alkalmazásakor lehetőleg kímélendők.

Ha kivételesen annak elkerülhetetlen szüksége állana be, hogy a csendőrség visszavonulni kénytelen, a mi mindenkor fölötté aggályos: akkor ez csatározó módon és jól irányzott egyes lövéseknek az előrenyomuló néptömeg elleni folytatólagos megtétele mellett történjék.

Különben pedig és nevezetesen akkor, ha a csendőrség zavargások alkalmával közigazgatási tisztviselőnek vezetése vagy tisztnek vezénylete alatt lép fel, a m. kir. honvédségi „Szolgálati szabályzat“ I. részének 72. §-a szerint kell eljárnia.